

1982. – С. 155-219.
4. *Фіцджеральд Ф.С.* Великий Гетсбі. Роман. – М.: Изд-во “Менеджер”, 2005. – 208 с.
  5. *Фіцджеральд Ф.С.* Великий Гетсбі / Пер. з англ. М. Пінчевського; Передм. та приміт. Т. Денисової. – Харків: Фоліо, 2003. – 397 с.
  6. *Хемінгуей Е.* Старий і море / Пер. з англ. В. Митрофанової. – Київ: Дніпро. – 179 с. (українською й англійською мовами).
  7. *Conan Doyle A.* His Last Bow. – Penguin Popular Classics, 1997. – 198 p.
  8. *Вайльд О.* Портрет Доріана Грея / Пер. з англ. Р. Доценка. – К: Школа, 2003. – 255 с.

Радчук В.Д.
Київський національний
університет імені Тараса Шевченка

ЗАБОБОН НЕПЕРЕКЛАДНОСТІ (ЧИ ПІД СИЛУ МОВІ ТАРАСА ПЕРЕКЛАД ЦИТАТ?)

Перекладність – ключове поняття в теорії перекладу й основоположний принцип у професійному світогляді перекладача. Без орудної ідеї потенціалу мови, яку на практиці завжди живить відчуття її тонкощів, неможлива робота як журналіста чи письменника, так і посередника в міжмовному порозумінні – інтерпретатора чужих думок і душевних поривань. Бо хто ж буде братися за переклад, коли наперед відомо, що нічого перекласти не вдасться?

Утім, у нашому повсякденному побуті живучим є забобон неперекладності – переконання у незламній монополії на думку і почуття тієї мови, що нею первісно їх висловлено. Це може здатися дуже дивним, але сповідують ідею неперекладності передусім ті люди, які причетні до мистецтва слова і науки про слово: професійні газетярі, радіо- і тележурналісти, письменники, літературні критики і – що особливо характерно (чи краще б сказати, надзвичайно парадоксально) – мовознавці. Забобон неперекладності сьогодні так міцно вкорінений, що виступати проти нього відкрито, ризикуючи тим, що тебе обвішають ярликами з усіякими “ізмами” (на які завжди багатий сон ледачого розуму), може хіба що нерозважливий єретик. Освічені носії української мови уникають перекладу в тих випадках, коли він не лише можливий і робиться легко, але й конче необхідний як елемент культури цілісного тексту, життєздатності мови і доступності самої думки. Ця шкідлива звичка німувати на своє і рідне, звичка відмовлятися від власного голосу на користь чужого набула такого поширення, що ми її навіть не помічаємо. Можна без перебільшення твердити, що нею уражена вся українськомовна спільнота.

Надто тоді це очевидно, коли цитуємо чужомовних авторів без перекладу, нібито “для документальності”. Що ж ми у таких випадках хочемо документувати: фізичний порух чужого пера, вібрації звуку чи доказ свого розуміння суті висловлювання?

Ось приклад парадоксу, з якого аж випирає недомисел: критик-літературознавець у відгуку на перекладознавчу книгу наводить, **не впускаючи у свою мову**, відомі слова М. Цветаєвої: “Мені кажуть – Пушкін не піддається перекладові. Як **може** не піддаватися перекладові той, хто переклав на свою (загальнолюдську) мову не сказане і несказанне?..” [5]. Йдеться про поета, що своїми перекладами й оригінальними творами сам спростував той скептицизм щодо “домашніх” можливостей своєї мови, який був міцно вкорінений у франкомовному російському дворянстві. Мало того – показав, що “великій і могутній” мові росіян надається вселенський гуманізм. Якби О. Пушкін був вузькосвітським поетом, його самого ніхто б і не брався перекладати. Він бо й сам провіщав: “Про мене відголос пройде в

усій Русі великій. І нарече мене всяк суций в ній язык". І всяк язык поета по-своєму "нарік" і переклав.

Будь-яка розвинена мова має цілу множину варіантів перекладу кожного твору класики. Це динамічна множина, що живе внутрішньою взаємодією, поповнюється і всіма іпостасями оновлюється. Бо смисл не заморозиш текстом, як у холодильнику, книга – не мертва й незрушне тіло почуття і думки, а порив невинної людської свідомості до вічно мінливого життя, яке збагачує книгу кожним прочитанням. У книг своя доля. Книга має властивість окремого слова, зміст якого вібує і дихає киснем докільля. Феномен всесвітньої літератури завдячує майже виключно перекладам. "Заповіт" Т. Шевченка надруковано в одній книзі 56-ма різними мовами. Тільки російських перекладів "Заповіту" відомо понад 60. Мандруючи через віки країнами й світами в різномовних тлумаченнях, якими б своєрідними й наближеними вони не були, "Кобзар" вбирає пульс мільйонів сердець, усотує болі й радості планети, стаючи її історією.

При цьому переклад розв'язує завдання тієї культури, мовою якої він здійснений. Тому О. Пушкіна в Україні перекладали десятки поетів. Візьмімо "Євгенія Онегіна" і переконаймося: те, що складає самотність і чарівність, саме єство пушкінської поезії, – не щезає під конгеніальним пером М. Рильського, а розкривається новими гранями. При цьому російський класик виявляє **багатючий потенціал української мови**. У 26-му й 27-му числах альманаху "Сузір'я" за 1987 і 1988 роки мною подано 12 перекладів поезії О. Пушкіна "Лист у Сибір", 5 версій його сонета "Поетові" та 16 поетичних тлумачень "Паруса" М. Лермонтова, у № 1 журналу "Рідна школа" за 1997 рік – 8 варіантів перекладу вірша О. Пушкіна "Я вас кохав". Усі вони доводять, що переклад класики є форма причетності, **знаряддя осмислення**, документальне свідчення того, що поезія узяла за душу і над її рядками **думали**. Але коли вірші О. Пушкіна можуть зручно почуватися в українській мові, то невже відгук про нього М. Цветаєвої, написаний неримованою прозою, не піддається відтворенню? Невже краще переписати його бездумно, тим самим показавши своє безпорадне самозречення, неповагу до мови Т. Шевченка і заразом – повне нерозуміння цитованого джерела, свою чужість у поглядах до О. Пушкіна і М. Цветаєвої?

Ні, не мав рації Р. Фрост, стверджуючи: "Поезія – це те, що не піддається перекладу". Навпаки: здатність поезії переходити з мови в мову є її властивістю і суттю, бо в поезії втілено прагнення бути почутим, і не тільки в себе вдома, на хуторі, в повіті чи в країні, – вона є спосіб порозумітися через моря й епохи, це погук до людей і відгук у ній багатоманітності вселенського людського досвіду. Мав рацію М. Гумільов, коли говорив: "Щоб осягти сповна якого-небудь поета, треба його прочитати перекладеним усіма мовами" [3, 42].

Кажуть ще: Т. Шевченко сам писав твори нерідною мовою, вів нею щоденник. Забувають при цьому, які історичні й особисті нещастя спонукали до цього, а основне – що він перекладав рідною і саме рідномовні твори цінував як істинно художні. Поет дбав про свого українського читача і тому навіть "Слово про Ігорів похід" перекладав з давньої української мови своєю сучасною. "Плач Ярославни" він спершу переспівав, а далі взявся робити ще й переклад. Збереглися численні чернеткові варіанти цього тлумачення, відомого під назвою другої редакції. Відтінюючи першотвір, один одного й остаточні тексти переспіву й перекладу, всі вони засвідчують, що Т. Шевченко шукав точних відповідників першоджерелу. І при цьому показують, як **розумів** поет "Слово", над чим саме думав. Зіставмо початок обох редакцій у "Кобзарі":

*В Путивлі-граді вранці-рано
Співає, плаче Ярославна,*

*В Путивлі-граді вранці-рано
Сумує, плаче Ярославна.*

Як та зозуленька кує,
Словами жслю додає.
– Полечу, – каже, – зигзицею,
Тією чайкою-вдовицею,
Та понад Доном полечу,
Рукав бобровий омочу
В ріці Каялі. І на тілі,
На княжім білім, помарнілім
Омию кров суху, отру
Глибокії, тяжкії рани...

– Полечу, – рече, – зозулею,
Понад Дунаєм полечу!
Рукав бобраний омочу
В ріці Каялі... І омию
На княжому дебелим тілі
Засохлу кров його... Отру
Глибокії на любім ладо рани.

Кожне з двох прочитань Шевченко вважав самоцінним і датував окремо: 4 червня і 14 вересня 1860 року. У роботі на текстом, перебираючи вервечку варіантів, поет пильно зосередився на тому образі, яким міг говорити в ньому художник-живописець. Уже в переспіві він експериментував трьома традиційними барвами – червоною, білою й чорною:

Омию кров на білім тілі
На тяжких ранах почорнілих...

Ці кольори з українських пісень вабили Шевченка також в іншому уривку “Слова” – “З передсвіта до вечора”. І грали відтінками у багатьох варіантах. “Тихе поле половецьке Неоране, несіяне”, – випишував поет у чернетках (ІЛ, ф. 1, № 3 і № 15) тло з цілинного спокою. А далі зважував дії й ознаки у драматичній картині, гадаючи, що ж змалювати білим, чому віддати перевагу – пензлю К. Брюллова, безпосередній правді жахіття (полю, устеленому вбитими воями) чи символу з пісенної традиції:

Копитами поритеє,
Білим **трупом** укритеє
І кровію политеє

Почорнене копитами
А **костями** побілене,
А кровію червоною

Дві інші проміжні версії так само втілюють перебіг сумнівів перед нелегким вибором. Міниться дихання вірша, ритм, музика живописних звуків і значень, морфологія, з кожною деталлю – картина цілого:

Тихе поле копитами
Поорано, засіяно
Костяками, а кровію
Суто-густо поливано

Половецьке **чорне** поле
Копитами поритеє,
Білим **трупом** засіяне,
А кровію политеє.

Ще один варіант (“Кобзар”, Прага, 1876, с. 361) і кінцевий, де чуємо стогін землі:
Чорна **земля** копитами
Розорана, засіяна
Костьми була, полита**я**
Кров’ю...

Земля **чорна** копитами
Поорана, порита**я**;
Костьми **земля** засіяна.
А кровію полита**я**.

Працюючи над образом у “Плачі Ярославни”, Шевченко залишив автограф кількох чорнових версій перекладу на звороті офорта “Автопортрет зі свічкою”:

- (1) На добрім тілі обітру
Глибокії тяжкії рани
- (2) На княжім добрім білім тілі
Засохлу кров його отру,
Глибокії омию рани
- (3) На княжім добрім міцнім тілі
Засохлу кров його отру,
Глибокії омию рани

- (4) [На княжїм] *добре* міцнім тілі
Засохлу кров його отру
Глибокі омїю рани
- (5) [На княжїм] *міцно-добрім* тілі
Засохлу кров *та почорні[лу]*
- (6) [На княжїм] міцно-добрім тілі
Засохлу кров *зчорнілу*
- (7) *Омїю рани, обітру*
Глибокі на ладо рани

Інші версії другої редакції (ІЛ, ф. 1, № 3; “Кобзар”, Прага, 1876, с. 362; “Більша книжка”, ІЛ, ф. 1, № 67, с. 307) так само засвідчують складну техніку перекладу:

- (8) На княжїм добрім *його* тілі
Засохлу кров *його. Отру* [було: ...*та почорнілу*]
Глибокі на ладо рани
- (9) На княжїм *твердім тому* тілі
Засохшу кров їм *обітру*,
Глибокі *запеклі* рани
- (10) На *княжїм добрім, білім* тілі [виправлено: На *княжому дебелим* тілі]
Засохлу кров його... Отру
Глибокі на [вставлено: *любім*] ладо рани
[10, т. 2, 342–345, 533–539, 735–740]¹.

Ще 14 квітня 1854 року Т. Шевченко у листі до А. Козачковського просив надіслати йому текст першотвору з прозовим перекладом (не абияким, тут поет був розбірливим): “Давно ворухиться у мене в голові думка щоб перевести на наш прекрасний український язик (як бачимо, тоді ще не відшліфований до норми так, як сьогодні – В. Р.) “Слово о полку Игоря”... На твоїй душі буде гріх, як не буде воно, те “Слово”, переведено на наш задушевний, прекрасний язик” [10, т. 6, 79].

Якщо гріх – не перекласти з мови своєї давньої, то чи є гріхом перекладати з теперішньої чужої? Повернімося до реалій сьогодення.

Чому в нас завелася оця мода – дивна з погляду інтересів розвитку й захисту рідної мови – полишати цитати неперекладеними? Чи взагалі ми замислюємося над тим, що, чинячи так, ми демонструємо переконання у мовній замкненості культур, у немічності й кволості власного інтелекту, який має мовний вимір, а тим самим – і невіру у виражальні можливості мови свого народу, зневагу до нього, відступництво?

Насправді ж усяка мова самодостатня, бо має практично безмежні питомі ресурси для вираження і саморозвитку. Розвиває, збагачує мову найбільше якраз переклад. Без перекладів мова згасає. Ясно ж бо, чому за часів колоніального поневолення України заборонялися українськомовні переклади і зазнавали всіляких утисків і переслідувань українські перекладачі. Не секрет і те, з якою метою ще недавно твори українських письменників умисне тиражувалася в Києві в перекладах російською мовою “для місцевого вжитку” і так само російською дублювалися українським телебаченням і без того нечисленні українськомовні художні фільми. Про це варто пам’ятати тим, хто стоїть в обороні своєї мови.

Переклад щодо мови виконує захисну функцію і тому одномовність твору прийнято вважати ознакою видавничої культури, яка вимагає при посиланні впускати у свою мову

¹ Про роботу Т. Шевченка над “Словом” див: [4, 325–330; 6, 63–82; 7, 40–409; 1, 73–85; 2, 126].

всіх, не залишаючи за порогом представників тільки якоїсь однієї чужої мови. Бо інакше що ж виходить? З ближчої польської мови, словник якої відрізняється від українського лише на 30%, з сербської, що має 32% відмінної лексики, і навіть з найближчої нам білоруської, до якої лексична відстань – усього 16%, ми перекладаємо, будучи впевненими, що так треба, а от з російської, що її лексикон на 38% інший [9, 266–267], – ні. З англійської, яка взагалі належить до іншої групи мов, також усе частіше – ні. То що ми хочемо цим сказати? Яку мовну культуру і який мовний стан в Україні утвердити?..

Невже той, що його свідомо ставлять на меті власники ЗМІ, чий винахід, цей “мовний вінегрет перехідного періоду”, покликаний дратувати обивателя необхідністю постійного переключення з мови на мову, щоб тим самим дискредитувати в його очах корінну (державну!) мову? Для чого ж і засновуються сотні чужомовних колоніальних газет і студій у країні кобзарів, де українську мову, обов’язкову для вивчення в усіх школах, розуміють усі громадяни? Для чого завзято культивуються довгоносики, сердючки, кролики, недорікуваті телекуми і подібні тарапуньки, а через них – суржик, який є згубним для розумового розвитку індивіда й нації? Сумнівів бути не може: насадження двомовності є інструментом витонченої антигуманної і нечесної політики. Власне, така штучна, неприродна двомовність і задумана для того, щоб довести українське суспільство до стану психокультурної роздвоєності, до шизофренічної невизначеності, маргінальної непевності і, отже, **легкокерованості**. Завдання платних маніпуляторів масовою свідомістю і “агентів впливу” очевидне – відняти в багатомільйонного народу гордість і гідність, відсікти його від коріння, ослабити в людей здатність до порозуміння і єднання, задушити відчуття спільності долі і волі. “Двоязычіє” – засіб розконсолідувати, пересварити, затуркати й затюкати народ, посіявши в ньому комплекс саможерства й меншовартості, – так-бо найпростіше усістися йому на шию. Дехто при цьому хоче ще й навісити йому ярлик дволикої нещирості, двоєдушного лукавства, зрештою виставити його дворушником і ненадійним партнером у міжнародній співпраці.

Правило підтверджується винятками, але винятки не можуть бути правилом. Іншомовні вкраплення допустимі хіба що у спеціальних студіях чи як стилістичний прийом, та й то, коли автора не зраджує відчуття міри, гармонії й мети. Кого переконає студія про шкоду суржику, котра сама написана суржиком, хай би він і був не базарним, а олітературеним “інтелігентським”, зокрема цитатним або рясним на неперекладений термінологічний заум?

Хоча українська мова освоїла найвищі вершини світової класики і має практично безмежний потенціал засобів вираження, презумпція її неповноцінності, страх виявити перекладом своє розуміння оригіналу в наш час настільки поширені, що навіть для читання книг відомого інтелектуала й охоронця рідного слова І. Дзюби, як-от “Інтернаціоналізм чи русифікація?” і “Застукали сердешну волю...” про “Кавказ” Т. Шевченка, недостатньо знати тільки українську мову, якою автор уникає перекладати дрібні й чималі посилання, не помічаючи своєї непослідовності. Хіба не дивно, що книжку “Інтернаціоналізм чи русифікація?” видають у вишуканих і правдивих перекладах багатьма мовами, ніде не роблячи з цих перекладів “вінегрету”, а з цитатного суржику її досі не перекладено суцільною, потужною і, всупереч забобонному відмовництву автора, таки повнокровною українською? Почитаймо численні статті на захист української мови в наших газетах патріотичного спрямування, задумаймося ось над чим: чому вони так само майже завжди двомовні – коли не через цитати, то через варваризми, яким є цілком повноцінні й питомі українські відповідники, а надто – через хворобливе і притому підкреслюване бажання передражнювати чужу мову, що так само не робить ані користі, ані честі своїй? Можна

назвати з десяток учених умів, найбільш відомих в Україні своїми статтями й книгами на захист української мови, – і жоден з них при всій їхній дослідницькій проникливості, освіченості, інтелігентності й переконаності в доцільності офіційної одномовності не є вільним від спокуси утнути задля стилістичного ефекту цей двомовний вибрик. Невже до цього зобов'язує самий предмет пізнання? Чи взагалі – пошук істини? Чи не підмінюється при цьому жанр, а заодно і предмет?

Безумовно, проблема має етичний вимір, і тут можна було б добряче покопекувати з недовершеності людської природи, не забувши при цьому виправдатися перед гризотами власного сумління. І присікти мавпувальника: ти передражнюєш чийось мову, а чи приємно тобі, коли передражнюють твою? Але моралізування з приводу того, що кому хочеться і належить робити, не відкриє нам зерен тієї істини, яка уперто не дається здоровому глуздові, бо не спочиває на поверхні явища. До неї доведеться докопуватися – розкриттям суті того, що таке мова і що таке переклад. І, вочевидь, довго, адже забобони паразитують на неповноті знання, яку нам завжди компенсує уява, активна і творча. Суперечлива не лише правда, у кожного своя, – суперечливий і самий шлях до істини.

Авторові цих рядків останніх років тридцять випадало рецензувати чимало суто перекладознавчих статей, дисертацій і книг, де, певна річ, і натяку не могло бути на якесь публіцистичне передражнювання чужої мови і де самим предметом часто було порівняння мов і різномовних текстів. Здавалося б, у такій галузі, як сучасна теорія перекладу, просто неможливо натрапити на прояви забобону неперекладності, та ще й у полишенні цитат без перекладу. І все ж навіть тут вони трапляються нерідко, попри те, що всяке посилання на іншомовне джерело мало б кваліфікувати філолога за тим, як він його тлумачить і як ставиться до своєї мови, чи вміє перекласти, тобто чи здатний зрозуміти й репрезентувати чужу думку. Поруч з цим забобоном у парі зазвичай іде нічим не обґрунтоване переконання, що для термінотворення надаються слова тільки чужої мови, що “*дуративність*” краще звучить, ніж “*тривалість*”. Чому вчені Британії і США не витісняють з ужитку своє слово нашим *tryvalist (spriyiniattia, opovid, namir* тощо, пор.: *рецепція, нарація, інтенція*), переконаним самоїдам невтямки.

Звичайно, списати слово чи текст завжди легше, ніж перекласти. Але куди зрештою веде ця пряма й добре вторована стежка, коли її вибирають з лінощів чи недомислу? Вона веде до псування мови, витіснення її із самої себе і непорозуміння, до “обмежених лімітів”, лампочок “осрам” та інших мовних калік-мутантів.

Очевидно, що іншомовні вкраплення іноді виконують вагому стилістичну функцію в тексті. Наприклад, у художньому тексті вони можуть бути засобом індивідуалізації мови героїв. Більше того, і в такий спосіб – через запозичення – збагачується мова, навіть якщо її виражальні потреби могла б задовольнити мобілізація її власних ресурсів. Суть проблеми не в тому, чи можуть варваризми взагалі стати в пригоді, а наскільки вони доречні, тобто чи співмірна користь від них з користю від збереження цілісності мови як системи. Адже мовна система хоч і є відкритою, незамкненою, вона, щоб виконувати свої найважливіші функції (насамперед комунікативну і пізнавальну, а також функцію накопичення і збереження інформації), має бути обов'язково консервативною, тобто закоріненою у свій національно-культурний ґрунт. Всеїдність у запозиченнях веде до руйнування цілісності мови.

Власне, забобон неперекладності старий, як Вавилонська вежа. Від епохи Відродження, коли національні мови змінили літературну й офіційну латину, сумнів у можливості повноцінного перекладу лише утверджувався, – хоча світ доходив порозуміння і розбудовувався не тільки всупереч, а й завдяки відмінності мов. Відоме ж бо правило

кібернетики: чим більша різноманітність у системі, тим вищий рівень її розвиненості. Багатомовність світу – велике благо, звичайно ж, за умови повноцінного функціонування мов як цілісних систем. Протилежністю цьому може бути одна на всіх і єдина для кожного землянина нежива одноманітна мова – всесвітній есперанто-суржик. Тому переклади були, є і будуть. Перекладач – чи не найдавніша професія світу, а її роль і лави сьогодні невпинно зростають. Адже вона забезпечує співпрацю, єдність і поступ людства. “Що б не казали про недоліки перекладацької роботи, – писав Гете, – праця перекладача була й залишається однією з найважливіших і найдостойніших справ, що зв’язують воєдино всесвіт” [11, 94].

Той же Гете радив перекладачам “добиратися до неперекаданого”, бо “тільки тоді можна по-справжньому пізнати чужий народ і чужу мову”. Перекаданість у принципі не означає всеперекаданості, ілюзію якої створює цитування без зрушення букв – своєрідний цитатний буквализм. Та й кому потрібна копія оригіналу, коли вона так само потребує тлумачення відповідником? Відмінна подібність, що нею є переклад, має безперечні переваги над дублікатом, і насамперед це перевага ясності й природності, зрозумілості й органічності вислову. Навіть при доступності тонкощів оригіналу переклад вигідний, бо надає сприйняттю широти, стереоскопічності й динаміки, а головне – він залучає свою культуру, збагачує її і тому виступає явищем людської культури як такої.

Перекаданість – величина динамічна. Її межі змінюються відповідно до умов. Зокрема вона залежить: 1) від близькості мов і дистанції культур (з якої мови українською перекадати легше: з японської чи з білоруської?); 2) від вивченості джерела, яке треба глибоко розуміти для того, щоб перекадати (а у класиків чимало темних місць); 3) від специфіки оригіналу (поезію романтиків перекадати важче, ніж класицистську, опис старого авто – легше, ніж наукове відкриття); 4) від розширення з плином часу ресурсів мови (власне, сам переклад розвиває мову так, що створює нові можливості для наступних перекадань); 5) від збільшення у читача так званих фонових знань, або тезауруса, який є поняттєвим апаратом сприйняття й пізнання (таким собі “локатором”, обмежена потужність якого в минулому примушувала адаптувати тексти, вдаючись до переказу, травестії, заміни чужих реалій своїми тощо) [8].

От і спитаймо любителів цитувати без перекадану.

По-перше. Якщо українською перекадано самобутню поезію Сходу, Гомера, Данте, Гете, Гюго, Байрона, Пушкіна і всього Шекспіра, та так, що за цими перекаданями в університетах вивчають історію світової літератури, то невже цитатне українське слово затісне для ворушіння мізків тих російськомовних недорік, – писак і промовців, зокрема й доморошених, позначених безпомилково вгадуваним і невідчепним малоросійським акцентом, – що ледве лико в’яжуть?

По-друге. Якщо ми перекадаємо цитати не лише з найближчої білоруської, хоча вона нам зрозуміла і без перекадану, якщо перекадаємо з мов усіх інших наших сусідів (турків, румунів і молдаван, угорців, словаків, поляків), з мов наших етнічних меншин (кримських татар, греків, гагаузів, болгар та інших), перекадаємо з далекої китайської, якою на землі говорять у кілька разів більше людей, ніж російською, то з якої речі, за яким правом і з якою метою для цієї російської в українськомовних текстах робиться виняток при цитуванні?

По-третє. Якщо дистанція між мовами у двосторонньому перекаданні залишається незмінною, то чому російські засоби масової інформації і автори книг завжди перекадають цитати з українськомовних джерел, взагалі не затруднюючи себе сумнівом з приводу того, піддаються вони перекадану чи ні? Чому тільки українськомовну автуру й ЗМІ виховано в дусі остраху перед самою думкою про можливість кривотлумачення, перебріхування і

навіяної цим острахом потреби самовідсторонення, яке, по суті, і є справжньою зрадою? Зрадою справи, про яку йдеться, мовної культури і самого себе.

Хай також пояснять загалові редактори українськомовних газет, котрі друкують іншомовну рекламу поруч зі статтями на захист корінної мови, перенасиченими неперекладеними термінами й цитатами, чому вони вимагають від своїх читачів неодмінного знання ще якоїсь мови, крім своєї? Приклади? Та їх так густо, що в цій хибній практиці важко знайти винятки. Чому в такий нав'язливий і підступний спосіб читачеві доводять, тягнувши його в минуле, що без української мови він в Україні може прекрасно обійтися, зате без російської чи англійської ніяк не обійдеться¹? По відношенню до мільйонів українців це – дикість, насильство, порушення людських прав. А з іншого боку – повне нерозуміння того, що державна мова належить не тільки українцям, а всім громадянам країни з необхідності гуртуватися в народ. Функцію державотворення, охорони культурної та інформаційної незалежності України може виконати тільки титульна корінна мова, яка для нашого краю органічна й питома. Опанування іноземних мов – справа добровільна: вивчай такі, які вподобав, і стільки, скільки осилиш. Морально для українця в Росії, для українського поляка чи росіянина, крім державної, знати свою. Проте ні Конституція України, ні Всесвітня декларація людських прав не ставлять перед українцями на історичній Батьківщині **обов'язку розуміти** мову колишньої метрополії чи будь-яку іншу. Жоден правовий акт, якби навіть такий всупереч здоровому глуздові був прийнятий, не зобов'язує громадян володіти іншою мовою, крім споконвічної мови землі, на якій вони живуть і яка їх єднає.

Використана література:

1. *Айзеншток И. А.* Работа Шевченко над переводом “Слова о полку Игореве” // Литературная учеба. – 1939. – № 2.
2. *Бородін В. С.* Новознайдени тексти Т. Г. Шевченка // Радянське літературознавство. – 1964. – № 2.
3. *Гумилев Н.* Письмо о русской поэзии // Аполлон. – 1914. – № 5.
4. *Івакін Ю. О.* Коментар до “Кобзаря” Шевченка. – Київ, 1968.
5. *Мороз Л.* До глибин перекладу. – Літературна Україна. 12 грудня 1985 року.
6. *Попов П. М.* Шевченко й “Слово о полку Ігоревім” // Літературна критика. – 1937. – № 4.
7. *Попов П. Н.* “Слово о полку Ігореве” в перекладі Т. Шевченка // Слово о полку Ігореве: Сборник исследований и статей. – Москва-Ленинград, 1950.
8. *Радчук В.* Перекладність в динаміці // Філологія і культура: Збірник наукових праць. – Київ. – 1996. – С. 35–40.
9. *Тищенко К.* Метатеорія мовознавства. – Київ, 2000.
10. *Шевченко Т.* Повне зібрання творів у 12 т. – Київ, 2003.
11. *Goethe.* Sämtliche Werke. In 45 Bänden. Band 39. – Leipzig.

¹ До речі, щодо “табеля про ранги” на “нашій – не своїй землі”. Київська англійськомовна газета “Kyiv Post” зовсім не друкує реклами та оголошень російською мовою. Чи українською. Але значну частину українських власних назв перекладає з російської, – ніби за сумнозвісною секретною інструкцією Головліту, яка за радянських часів забороняла перекладати імена і назви з мов СРСР безпосередньо. Маємо в одній газеті дві столиці: Kyiv і Kiev. Також примітно, що Бібліотека Конгресу США і Британська бібліотека каталогізують назви кирилических книжок латиницею, транскрибуючи їх, тоді як у нашому повсякденні латиницю часто не кирилізують зовсім, два алфавіти можна зустріти навіть в одному слові.